

NORGES HØYESTERETT

Den 5. juni 2009 avsa Høyesterett kjennelse i

HR-2009-01156-A, (sak nr. 2009/188), sivil sak, anke over dom,

X kommune

(Kommuneadvokaten i X
v/advokat Tor Plahte)

mot

A

(advokat Bent Endresen)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Øie**: Saken gjelder erstatningskrav fremsatt mot en tidligere arbeidsgiver av en arbeidstaker som hadde sagt opp sin stilling med umiddelbar virkning. Den reiser spørsmål om anvendelsesområdet for de særlige prosessreglene i arbeidsmiljøloven kapittel 17, og om tolkning av § 17-4 om søksmålsfrist.
- (2) A begynte i 1992 som renovatør i X kommune. Frem til utgangen av 2005 var hans arbeidsgiver X Renovasjon KF. Fra 1. januar 2006 ble renovasjonstjenesten organisert interkommunalt, og X Renovasjon KF gikk inn i Renovasjonen IKS.
- (3) Ved Stavanger tingretts dom 9. desember 2005 ble A dømt til betinget fengsel i 90 dager med en prøvetid på to år samt en bot på 15 000 kroner for ulike overtredelser av alkoholloven gjennom flere år.
- (4) I romjulen samme år ble ledelsen i X Renovasjon KF kontaktet av en ansatt i rehabiliteringstjenesten i kommunen, som opplyste at A i arbeidstiden – fra renovasjonsbilen – hadde solgt brennevin til klienter av rehabiliteringstjenesten. Dette resulterte i at daglig leder i X Renovasjon KF, B, den 30. desember 2005 ringte til A, som da var på ferie på Tenerife. B meddelte at A hadde valget mellom to alternativer – enten

”å bli suspendert med umiddelbar virkning i den hensikt å bli avskjediget og politianmeldt”, eller å si opp selv med umiddelbar virkning.

- (5) A ble også to ganger ringt opp av en tillitsvalgt i X Renovasjon KF. Lagmannsretten har lagt til grunn at den tillitsvalgte ga uttrykk for at A burde si opp sin stilling for ikke å risikere politianmeldelse, og at han selv ville arbeide for at A kunne få en stilling i det nye foretaket Renovasjonen IKS, uten at han kunne love ham ansettelse der.
- (6) Den 2. januar 2006 sa A opp stillingen ved X Renovasjon KF med umiddelbar virkning. Han ble ikke tilbudt noen ny stilling i Renovasjonen IKS.
- (7) I brev 18. januar 2006 fra advokat Arvid Sjødin på vegne av A ble det under henvisning til at oppsigelsen hadde skjedd under bristende forutsetninger, begjært forhandlingsmøte etter tidligere arbeidsmiljølov § 61. Noe slikt møte ble ikke avholdt.
- (8) Den 18. mai 2007 tok A ut stevning mot X kommune ved Stavanger tingrett med krav om erstatning og oppreisning. Stavanger tingrett avsa 18. januar 2008 dom med slik domsslutning:
 - ”1. X kommune v/ordføreren frifinnes.**
 - 2. A tilpliktet å erstatte X kommune v/ordføreren sakens omkostninger med kr. 18.000 – attentusen. Oppfyllelsesfristen er 2 – to – uker fra dommens forkynnelse.”**
- (9) A anket dommen til Gulating lagmannsrett, som 15. desember 2008 avsa dom hvor X kommune ble pålagt å betale erstatning til A med 325 000 kroner for lidt tap og 25 000 kroner for fremtidig tap samt oppreisning med 50 000 kroner. Domsslutningen hadde bestemmelser om økning av erstatningsbeløpene dersom A på grunn av erstatningsutbetalingen ble pålagt å tilbakebetale mottatte trygdeytelser. Kommunen ble også dømt til å dekke As sakskostnader for tingretten og lagmannsretten. Avgjørelsen ble avsagt under dissens.
- (10) X kommune har anket til Høyesterett over saksbehandlingen. Det er anført at saken skulle ha vært avvist fordi søksmålsfristen i arbeidsmiljøloven § 17-4 ikke er overholdt.
- (11) Avvisningsspørsmålet har vært berørt for de tidligere instanser, men har ikke vært gjenstand for noen omfattende vurdering. Tingretten har kort slått fast at søksmålsfristen som hovedregel ikke gjelder ved form-uriktig oppsigelse. Lagmannsrettens flertall har uten nærmere drøftelse lagt til grunn at søksmålsfristen ikke kommer til anvendelse ”i nærværende sak der arbeidsgiver har unnlatt å informere om fristen slik arbeidsgiver ville hatt plikt til dersom arbeidsgiver hadde håndtert saken slik lagmannsrettens flertall mener at arbeidsgiver burde ha gjort”. Lagmannsrettens mindretall fant derimot at søksmålsfristen kommer til anvendelse, og at den er oversittet.
- (12) I anken er det også anført at det er en ubetinget saksbehandlingsfeil som må føre til opphevelse av lagmannsrettens dom at retten ikke var satt med meddommere, jf. § 17-7. Dette spørsmålet er imidlertid ikke behandlet nærmere i prosedyren for Høyesterett.
- (13) Den ankende part – *X kommune* – har i hovedsak gjort gjeldende:

- (14) Med det innhold saken har fått, er det klart at det gjelder en arbeidsrettssak hvor søksmålet skulle ha vært avvist av retten av eget tiltak fordi søksmålsfristen i arbeidsmiljøloven § 17-4 er oversittet.
- (15) Det er ikke tvilsomt at arbeidsmiljøloven kapittel 17 kommer til anvendelse. Søksmålet gjelder krav om erstatning på grunn av ugyldig oppsigelse og er dermed "søksmål om rettigheter eller plikter etter denne lov", jf. § 17-1 første ledd.
- (16) Partene hadde ikke uttrykkelig avtalt lengre søksmålsfrist, jf. § 17-4 første ledd tredje punktum, og kommunen kan heller ikke anses for å ha godtatt en slik forlengelse ved konkludent atferd. Avtale om forlenget frist må uansett inngås før søksmålsfristen løper ut, jf. Jakhelln/Aune, Arbeidsrett.no side 1101.
- (17) De tidligere instanser har uriktig lagt til grunn at søksmålsfristene i § 17-4 ikke gjelder ved form-uriktig oppsigelse. Særregelen i bestemmelsens tredje ledd om at søksmålsfristen ikke løper dersom formkrav ikke er oppfylt, gjelder bare ved arbeidsgivers oppsigelse. Det er ikke holdepunkter i lovteksten eller annet rettskildemateriale for at det gjelder andre unntak fra fristbestemmelsene enn dem loven nevner.
- (18) X kommune har lagt ned slik påstand:
- "1. **Stavanger tingretts dom av 18.01.2008 og Gulating lagmannsretts dom av 15.12.2008 oppheves og saken avvises fra Stavanger tingrett og Gulating lagmannsrett.**
2. **X kommune tilkjennes saksomkostninger for Høyesterett."**
- (19) Ankemotparten – A – har i hovedsak gjort gjeldende:
- (20) Det bestrides ikke at søksmål med krav om erstatning etter oppsigelse fra arbeidstakers side vil kunne omfattes av arbeidsmiljøloven kapittel 17. Samtidig er det klart at en del saker om erstatningskrav rettet mot egen arbeidsgiver skal behandles etter de alminnelige prosessregler. Spørsmålet er hvor grensene skal trekkes, og hvordan det krav saken gjelder skal plasseres rettslig.
- (21) Sakens kjerne er at A krever erstatning fordi oppsigelsen bygget på bristende forutsetninger – han fikk før oppsigelsen et løfte om ny jobb i Renovasjonen IKS som ikke ble holdt. Krav av denne art omfattes ikke av arbeidsmiljøloven kapittel 17.
- (22) Uansett kan ikke kapittel 17 komme til anvendelse i den foreliggende sak når søksmålet er rettet mot X kommune. Da A sa opp 2. januar 2006, var det interkommunale selskapet Renovasjonen IKS hans arbeidsgiver. X kommune var eier av hans tidligere arbeidsgiver, men var ikke hans arbeidsgiver på oppsigelsestiden. Kapittel 17 gjelder bare for tvister mellom arbeidstaker og arbeidsgiver. Erstatningskrav mot tidligere arbeidsgiver må behandles etter de alminnelige prosessregler.
- (23) Under enhver omstendighet bør ikke søksmålsfristene gjelde i ethvert tilfelle hvor arbeidstakeren selv har sagt opp. Særlig er det behov for å gjøre unntak når arbeidstakeren har sagt opp etter et opphetet møte med arbeidsgiveren eller når situasjonen på annen måte fremstår som dramatisk for ham. Reelle hensyn taler for at arbeidsgiveren i en slik

situasjon har plikt til å opplyse om søksmålsfristene. Dersom dette ikke er gjort, bør det heller ikke løpe noen søksmålsfrist. A sa opp etter at det var fremsatt beskyldninger om straffbare forhold, som – på grunn av den betingede fengselsstraffen han nettopp hadde blitt idømt – ville kunne utløse ubetinget fengsel. Situasjonen var med andre ord ganske dramatisk for ham.

- (24) Skulle Høyesterett mene at fristreglene kommer til anvendelse, anføres det at kommunen – ved å ha møtt for retten og forhandlet om realiteten – må anses for å ha godtatt en fristforlengelse ved konkludent atferd. Det kan ikke kreves at avtale om fristforlengelse må ha vært inngått før søksmålsfristen løper ut. Det er ikke uttalelser i forarbeidene som gir uttrykk for noen slik forutsetning.

- (25) A har lagt ned slik påstand:

- ”1. Anken forkastes.**
2. Det offentlige tilkjennes sakens omkostninger.”

- (26) *Mitt syn på saken*

- (27) Hovedspørsmålet er om saken må avvises fordi søksmålsfrist er oversittet. Jeg ser først på spørsmålet om arbeidsmiljøloven kapittel 17 om tvister om arbeidsforhold – som i § 17-4 har regler om søksmålsfrister – kommer til anvendelse.

- (28) Kapittel 17 gjelder for ”søksmål om rettigheter eller plikter etter denne lov”, jf. § 17-1 første ledd. Kapittelet avløser §§ 61 til 61 D i den tidligere lov. I de spesielle merknadene til § 17-1 i Ot.prp. nr. 49 (2004-2005) heter det blant annet (side 341):

”Begrepet ’rettigheter og plikter’ retter seg først og fremst mot tvister om gjensidige rettighets- og pliktspørsmål i forholdet mellom en arbeidstaker og dennes arbeidsgiver. Kjerneområdet vil som i dag være tvister om et arbeidsforhold består eller om erstatning i forbindelse med opphør av arbeidsforhold og det foreslås ingen endringer i forhold til gjeldende rett i disse tilfellene.”

- (29) Om reglene i den tidligere lov, som altså videreføres i loven av 2005, heter det i proposisjonen side 274:

”Søksmålsadgangen etter § 61 nr. 1 gjelder uavhengig av om det er arbeidsgiver eller arbeidstaker som har gått til oppsigelse og uavhengig av hvem som reiser søksmål, jf. Ot. prp. 50 (1993-94) og Rt. 2003 s. 981. Søksmål ’om et arbeidsforhold består’ er ment å omfatte alle saker hvor det gjøres gjeldende at det har foreligget eller foreligger et arbeidsforhold som er brakt til opphør eller søkt brakt til opphør. Dette omfatter blant annet tvister om arbeidsgivers oppsigelse eller avskjedigelse av en arbeidstaker, og tilfeller der arbeidstaker har sagt opp etter press fra arbeidsgiver.”

- (30) Saker om erstatningskrav i forbindelse med opphør av arbeidsforhold er altså innenfor kjerneområdet for de særskilte prosessreglene i kapittel 17. Det er ikke avgjørende hvorvidt det er arbeidsgiveren eller arbeidstakeren som har gått til oppsigelse, og også saker hvor arbeidstakeren anfører å ha sagt opp etter press fra arbeidsgiveren, omfattes. Erstatningskrav som baserer seg på andre avtalemessige forpliktelser enn ansettelsesforholdet, faller derimot utenfor.

- (31) Spørsmålet blir etter dette hva som er tvistetemaet i den foreliggende sak, og nærmere bestemt hva As erstatningskrav relaterer seg til. A har anført at sakens kjerne er at han krever erstatning på grunn av løftebrudd. Saken er imidlertid inntil nå verken pretendert å gjelde løftebrudd eller i realiteten prosedert eller behandlet som en slik sak. Tvistetemaet har hele tiden vært hvorvidt As arbeidsgiver har gjort seg skyldig i erstatningsbetingende forhold i forbindelse med at A sa opp sin stilling, og utgangspunkt har vært tatt i arbeidsmiljølovens regler, ikke avtalerettslige forpliktelser. Riktignok er det i ulike prosesskriv og anførsler noen enkeltbemerkninger om løftebrudd, men dette har bare inngått som ett av flere elementer ved vurderingen av arbeidsgiverens forhold.
- (32) Saken er følgelig av en slik art som ifølge forarbeidene faller innenfor kjerneområdet for kapittel 17, og jeg finner det klart at de særskilte prosessreglene kommer til anvendelse.
- (33) Heller ikke anførselen om at arbeidsmiljøloven kapittel 17 uansett ikke kommer til anvendelse fordi X kommune ikke var As arbeidsgiver på oppsigelsestiden, kan føre frem. Søksmål er reist mot kommunen i egenskap av å være arbeidsgiver – basert på kommunens egne forhold. Det er fremsatt krav om erstatning, ikke om gjeninntreden. De særskilte prosessreglene i kapittel 17 kommer da til anvendelse selv om kommunen ikke lenger var As arbeidsgiver da han sa opp.
- (34) Jeg ser nå nærmere på reglene om søksmålsfrister i § 17-4. A har anført at disse reglene ikke kan gjelde når arbeidstakeren selv har sagt opp i en situasjon som fremsto som dramatisk for ham, og arbeidsgiveren ikke har orientert om søksmålsfristen.
- (35) Reglene om søksmålsfrister i § 17-4 er detaljerte og forholdsvis omfattende, og ytterligere regler om fristforlengelse mv. i noen særskilte tilfeller er gitt i § 17-5. I § 17-4 tredje ledd er det uttrykkelig bestemt at det ikke gjelder noen søksmålsfrist dersom oppsigelse fremsatt av arbeidsgiveren eller avskjed ikke oppfyller formkravene i § 15-4 første og andre ledd.
- (36) Det er ikke noe i ordlyden som gir holdepunkter for å innfortolke et unntak fra fristbestemmelsene ved oppsigelse fra arbeidstakers side, verken generelt eller i de situasjoner den ankende part viser til. Heller ikke annet rettskildemateriale gir støtte for ankemotpartens syn. Tvert imot tilsier særlig formålet med fristreglene at det ikke kan gjelde et slikt unntak. Spesielt når det er satt frem krav om gjeninntreden, er det viktig at arbeidstakeren anlegger søksmål relativt raskt.
- (37) Jeg finner etter dette at reglene om søksmålsfrister kommer til anvendelse i saken. Siden A bare har krevd erstatning, er søksmålsfristen seks måneder regnet fra oppsigelsen, jf. § 17-4 første ledd andre punktum, jf. andre ledd, jf. § 17-3 andre ledd. Stevning ble tatt ut ett år og fire måneder etter oppsigelsen, og søksmålsfristen er oversittet.
- (38) Etter § 17-4 første ledd tredje punktum kan partene i den enkelte sak bli enige om å forlenge søksmålsfristen. A har anført at kommunen etter at søksmål var tatt ut, ved konkludent atferd godtok at søksmålsfristen var blitt forlenget.
- (39) Jeg oppfatter det som et hovedformål med bestemmelsen i første ledd tredje punktum å sikre at parter som er i forhandlinger, har mulighet for å avtale at fristen skal utsettes dersom de trenger mer tid. Systembetraktninger tilsier at avtale om å forlenge

søksmålsfristen må være inngått før fristen løper ut. Tilsvarende synspunkt er lagt til grunn i Jakhelln/Aune, Arbeidsrett.no side 1101.

- (40) Jeg ser ikke bort fra at det i enkelttilfeller vil måtte gjøres unntak fra dette utgangspunktet i situasjoner hvor det ville virke svært urimelig ikke å godta en avtale om fristforlengelse som er inngått etter fristen. Jeg viser blant annet til Rt. 2000 side 1256, hvor spørsmålet om en arbeidsgiver må anses for å ha samtykket i en forlengelse av søksmålsfristen etter tidligere arbeidsmiljølov § 61 nr. 4 andre ledd dersom arbeidsgiveren har gått inn i forhandlinger med arbeidstakeren etter fristens utløp, er berørt, men ikke avgjort.
- (41) Slik saken her ligger an, finner jeg imidlertid ikke grunn til å gå nærmere inn på dette spørsmålet. Det er ikke anført at det forelå noen spesiell grunn til å godta en eventuell avtale om fristforlengelse inngått etter at søksmålsfristen hadde løpt ut. Partene var ikke i forhandlinger, kommunen hadde på forhånd ingen spesiell oppfordring til å gjøre rede for søksmålsfristen, arbeidstakeren var representert ved advokat fra kort tid etter oppsigelsen, det er ikke anført at det var noen bestemt grunn til at man ventet med å gå til søksmål, og det er heller ikke pekt på andre omstendigheter som kunne gjøre det sterkt urimelig ikke å godta en avtale om fristforlengelse som er inngått etter fristens utløp. Det forelå heller ingen uttrykkelig avtale om fristforlengelse, men i høyden konkludent atferd fra kommunens side. Min konklusjon er at det i den foreliggende sak ikke kan bygges på at fristen var forlenget.
- (42) Overholdelse av søksmålsfristen er en absolutt prosessforutsetning. Er fristen oversittet, skal retten avvise saken av eget tiltak. A har oversittet søksmålsfristen, og søksmålet må avvises.
- (43) X kommune har etter dette vunnet saken fullt ut, og har etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd krav på å få erstattet sine sakskostnader av motparten. Kommunen har imidlertid gjennom hele saken medvirket til den retning saken har tatt, og har til nå godtatt at saken har blitt behandlet etter de alminnelige prosessreglene. Jeg finner derfor at tungtveiende grunner gjør det rimelig at den ankende part fritas for erstatningsansvar for alle instanser, jf. § 20-2 tredje ledd.
- (44) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

- 1. Søksmålet avvises.
- 2. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.

- (45) Dommer **Stang Lund:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (46) Dommer **Bruzelius:** Likeså.
- (47) Kst. dommer **Falkanger:** Likeså.
- (48) Dommer **Gjølstad:** Likeså.
- (49) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

1. Søksmålet avvises.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.

Riktig utskrift bekreftes: